

Можна погодитись і з існуванням серед сучасних біологічної системи землеробства, яка повністю виключає застосування штучних хімічних препаратів у вигляді мінеральних добрив, засобів захисту культурних рослин, стимуляторів росту, хімічних меліорантів тощо. Така система базується на використанні природної родючості ґрунту, органічних добрив та побічної продукції рослинництва, біологічних засобів захисту рослин і таких же стимуляторів. Але такій назві землеробства не може бути альтернативною органічне землеробство за відсутності як такого мінерального землеробства.

Зовсім недоречно за відсутності в технології вирощування культур механічного обробітку систему землеробства називати No-till, тому що система без обробітку, а це й означає таке словосполучення латиною, може бути варіантом ґрунтозахисної системи землеробства.

Виваженіше, на нашу думку, підійшли до класифікації сучасних систем землеробства Н.Х. Грабак, І.Н. Топіка, В.М. Давиденко та І.В. Шевель [13], виділивши поряд з інтенсивною два варіанти альтернативних систем: з обмеженим застосуванням агрохімікатів і зовсім без них.

Висновок

Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що протягом віків науковці-аграрії досить виважено ставились до класифікації систем землеробства, їх назви були глибоко аргументованими. Цю особливість слід враховувати і нашим сучасникам, які за будь-яку ціну хочуть залишити слід в агрономічній науці.

Перелік посилань

1. *Системи землеробства: історія їх розвитку і наукові основи* / [І.Д. Примака, В.А. Вергунов, В.Г. Рошко та ін.]; за ред. І.Д. Примака. — Біла Церква: БДАУ, 2004. — 528 с.
2. *Болотов А. Т. О разделении полей* / А.Т. Болотов // Тр. Вольного экономического общества. — 1771. — Ч. 17. — 177 с.
3. *Комов И. М. О земледелии* / И.В. Комов. — М.: Тип. Пономарева, 1788. — 378 с.
4. *Павлов, М. Г. Курс сельского хозяйства* / М.Г. Павлов. — М., 1837. — Т. 2. — 221 с.
5. *Советов А. В. О системах земледелия* / А.В. Советов // Избр. соч. — М.: Сельхозгиз, 1950. — С. 235–419.

6. *Ермолов А. С. Организация полевого хозяйства* / А.С. Ермолов. — [4-е изд.]. — СПб.: ВЭО, 1901. — 590 с.
7. *Вильямс В. Р. Травопольная система земледелия* / В.Р. Вильямс. — [2-е изд.]. — Воронеж: Облиздат, 1949. — 240 с.
8. *Нарциссов В. П. Научные основы систем земледелия* / В.П. Нарциссов. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М.: Колос, 1982. — 328 с.
9. *Почвозащитное земледелие на склонах: монография* / [под ред. А.Н. Каштанова]. — М.: Колос, 1983. — 527 с.
10. *Драніщев М. І. Землеробство у термінах і визначеннях: навч. посібник [для студ. ВНЗ]* / М.І. Драніщев. — Луганськ: ЛДАУ, 2001. — 380 с.
11. *Екологічні проблеми землеробства: підручник* / [за ред. В.П. Гудзя]. — Житомир: ЖНАЕУ, 2010. — 708 с.
12. *Танчик С. П. No-till і не тільки. Сучасні системи землеробства* / С.П. Танчик. — К.: Юнівест Медіа, 2009. — 160 с.
13. *Основи ведення сільського господарства та охорона земель: навч. посіб.* / Н.Х. Грабак, І.Н. Топіка, В.М. Давиденко, І.В. Шевель [2-е вид.]. — К.: Професіонал, 2006. — 496 с.

СИСТЕМИ ЗЕМЛЕДЕЛІЯ: ОТ НАЗВАНИЯ К СОДЕРЖАНИЮ

Ещенко В.Е.¹, Примака И.Д.²

¹Уманский национальный университет садоводства

²Белоцерковский национальный аграрный университет

Детально проанализирована история развития систем земледелия. Особенное внимание уделено классификации современных систем.

ARABLE FARMING SYSTEMS: FROM NAME TO CONTENT

Yeshchenko V. Ye.¹, Prymak I. D.²

¹Uman national university of horticulture

²Bila Tserkva national agrarian university

The history of the development of arable farming systems is analyzed in detail. Special attention is paid to classification of modern systems.

Чорна Г. А.¹, Куземко А. А.²

¹Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини

²Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України

ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ РОСЛИННОГО ПОКРИВУ ВІННИЧЧИНИ

Здійснено ретроспективний аналіз історії вивчення флори та рослинності Вінницької області з XIX ст. до наших днів. Виділено основні етапи та напрямки дослідження рослинного покриття, намічено подальші задачі щодо дослідження фіторізноманіття області.

Вступ

Вінницька область є однією з найбагатших в Україні за різноманіттю природних ландшафтів. Північна частина області характеризується наявністю ландшафтів, характерних для Українського Полісся з переважанням лісових, лучних та болотних. Натомість, на півдні області поширені типові степові ландшафти, збереглися залишки лісів із переважанням субсредземноморських елементів. Через територію області протікає дві з чотирьох головних річок України — Дністер та Південний Буг, у долинах яких збереглася малопорушена рослинність. Разом із тим, область характеризується одним з найнижчих в Україні відсотком заповідності. Значна частина територій з високим ступенем багатства та різноманітності природної флори та рослинності не забезпечені належною охороною.

Така ситуація зумовлює продовження детального дослідження флори та рослинності області, що неможливо без докладного аналізу наукової спадщини природодослідників минулого. Саме такий аналіз став метою нашої роботи.

Матеріали та методи дослідження

Дослідження проводилися шляхом аналізу наявних літературних джерел [1, 3, 15, 52, 54, 55, 59], присвячених характеристиці рослинного покриття Вінниччини або тих, що торкаються даного регіону при характеристиці крупніших територій [31, 32, 41, 43]. Бралися до уваги також наукові гербарії України, зокрема KW і SOF.

Результати дослідження

Впродовж XIX ст. особливу увагу привертала природні багатства Вінниччини, насамперед її ліси. Заготівлі деревини для потреб Чорноморського флоту велись поблизу Гайсина, Тульчина. Лише із Жванчицького лісу було продано адміралтейству 50 тисяч дубів. На території Вінниччини після лісотаксаційного обстеження 1839–1843 рр. були виділені гаї та окремі їх площі як корабельні ліси. Зокрема, з колишнього Гайсинського повіту до корабельних були включені дубовий ліс площею 437 га в складі урочища «Городецька березина»; Ямпільського повіту Мурафської дачі — урочища «Глибочок», «Дубове», «Михайлівське» (1048 га); Ольгопольського повіту Волов'янської дачі — заказний гай (71 га); Вінницького повіту — всю лісову ділянку Пултовецької дачі (1420 га). Саме в цей період знищують останні масиви природних лісів регіону [29].

Цілеспрямоване вивчення лісорослинних умов, особливостей поширення лісових, степових, болотних формацій регіону розпочинається і особливо інтенсивно проводиться в наступному, XX ст., особливо в другу половину 30-х — на початку 40-х років.

Проведенням у 20–30 роки минулого століття ґрунтовних досліджень рослинного покриття Вінниччини завдячуємо тому, що у Вінниці на початку 1924 р. за ініціативою краєзнавців В. Д. Отамановського та А. І. Ярошевича був створений «Кабінет виучування Поділля». На громадських засадах при Вінницькій філії

всенародної бібліотеки України кабінет проіснував п'ять років, проводячи активну пропаганду охорони пам'яток природи [35].

Активний член «Кабінету виучування Поділля» О. О. Савостіянов — викладач Вінницького державного фармтехнікуму, в історичному огляді щодо вивчення флори Поділля [61] наводив понад 30 праць В. Бессера, А. Андриєвського, Р. Траутфеттера, А. Роговича, В. Монтрезора, Й. Пачоського [56] та інших, що побіжно торкаються флори регіону. Однак, ні повного флористичного зведення, ні жодної праці, спеціально присвяченої флорі регіону, на той час не існувало. В працях першої чверті ХІХ ст. А. Андриєвського та В. Бессера можна було знайти лише окремі вказівки на види, зібрані на Поділлі, зокрема на території сучасної Вінниччини. Отже, роботи самого О. О. Савостіянова [61, 62] можна вважати першими опублікованими зведеннями по флорі подільської частини Вінниччини.

На жаль, не відома доля рукопису автора по флорі Гайсинщини та перелічених ним гербаріїв, зібраних на Вінниччині — М. Білзора (гербарій зібраний за дорученням Вінницької філії с.-г. наукового комітету України); Г. Бобика (власність Вінницької філії ВБУ) та приватного гербарію С. Шостаковського.

Хоча повний зведений список флори у О. О. Савостіянова [61] відсутній, він наводить перелік 64 найтипівіших подільських рослин, спільних із Західною Європою, що не переходять на схід за Дніпро. Цінність переліку полягає у вказівці, в яких із колишніх повітів Поділля, зокрема Брацлавському, Вінницькому, Гайсинському, Літинському, Могилівському, Ольгопільському чи Ямпільському, той чи інший вид зустрічався. Більше третини перелічених погранично-ареальних видів нині належать до раритетів флори Вінниччини.

Найбільш повно автор характеризував рослинність лісів, оскільки саме до них приурочено багато рідкісних видів — бруслина карликова, берека, дерен, клокичка периста, омела дубова. Саме для цих погранично-ареальних у регіоні видів на схематичну карту рослинності Поділля, укладену О. О. Савостіяновим, нанесені межі поширення.

Крім того, автором подано характеристику рослинності степових ділянок, скель та відслонень, торфових боліт Прибужжя та водних обширів. Коротко охарактеризована також рудеральна та сегетальна рослинність і корисні, переважно лікарські рослини.

Заслугує на увагу той факт, що постановою Подільського губвиконкому від 25 вересня 1924 р. вказувалось на необхідність вжиття заходів для належної охорони вимираючого дерева — береки (*Sorbus torminalis*), яка нині включена до нового видання ЧКУ [64]. В кожному лісництві були зобов'язані взяти на облік всі наявні берекові дерева, була заборонена їх вирубка, а при суцільній вирубці берекові дерева мали обов'язково лишатися. Слід сказати, що в окремих лісництвах, зокрема Чечельницькому, ці природоохоронні традиції збереглися і донині.

Починаючи із 1925 р. як позаштатний науковий співробітник Ботанічного кабінету та гербарію УАН серед інших регіонів України тодішню Могилівську округу досліджував Ю. Д. Клепов, що дало йому змогу при характеристиці геоморфологічних мотивів рослинного покриву України обґрунтовано характеризувати південні райони Поділля [31]. Автор виділив серед автохтонних елементів Волино-Поділля європейські види дерев і кущів: *Sorbus torminalis*, *Acer pseudoplatanus*, *Cornus mas*, *Staphylea pinnata*, *Euonymus nana*, *Hedera helix*, лише окремі з яких доходять на схід до Київського Лісостепу. Серед трав'янистих видів подібне поширення мають *Melica uniflora*, *Dentaria glandulosa*, *Arum besseria-num*, *Scopolia carniolica*, *Salvia glutinosa*.

Для південної частини Правобережного Лісостепу України, куди входять і південні райони Вінниччини, Ю. Д. Клепов описував кількісні співвідношення геоелементів асоціації *Spinoso-Fruticeto-Quercetum herbosum thyraico-borysthenicum*. В результаті колючечагарникову діброву автор вважає номандійсько-європейською із субсередземноморськими та південносибірськими включеннями.

Г. М. Висоцький [11] та П. С. Погребняк [59] за меридіонально-пересічними східними межами бука, граба і ясена виділили західний Лісостеп в басейні Дністра, де поширені дуб скельний, явір, бук, і грабовий Лісостеп в басейні Дніпра. За цими критеріями переважна частина

Вінниччини, як і Правобережного Лісостепу в цілому, належить до грабового Лісостепу, де найбільш типовою формацією є грабово-дубові ліси (*Carpineto-Querceta*).

Лісорослинні умови та фітоценотичні особливості грабово-дубових лісів волосистоосокових (*Carpineto-Querceta caricosa (pilosae)*), їхнє поширення на території Східного Поділля охарактеризовано рядом авторів [4, 12, 14, 34, 36, 59].

В частині Правобережного Лісостепу на південний захід від Бершаді та Тульчина іноді зустрічаються грабово-дубові ліси за участю дуба скельного. В південних районах, по лівобережному Придністров'ю осоку волосисту заміщує осока парвська. На вододілі Дністер — Південний Буг поширена асоціація *Carpineto-Quercetum (petraeae)-caricosum (brevicollis)*. На галявинах волосисто-осокових і парвсько-осокових грабово-дубових лісів, відмічено ряд регіонально рідкісних видів Вінниччини: *Aegonichon purpureocoeruleum*, *Leopoldia tenuiflora*, *Carex micheli*, *Scutellaria altissima*.

Значна участь сірих і світло-сірих лісових сулинків у ґрунтовому покриві Вінницької обл. свідчать про колишнє майже суцільне поширення лісів на цій території, адже саме на таких ґрунтах зростають грабово-дубові яглицеві ліси (*Carpineto-Querceta aegopodiosa*). В таких свіжих дібровах або грудах із достатнім зволоженням росте реліктовий рідкісний вид *Euonymus nana* [14, 33].

Поширені біля с. Степашки і смт. Ладижин Гайсинського р-ну на схилах долини Пд. Бугу деревно-чагарникові зарості, де поряд зі звичайними лісовими видами значного поширення досягають степові чагарники — терен (*Prunus spinosa*), вишня кущова (*Cerasus fruticosa*), таволга зарубчаста (*Spiraea crenata*), Ф. О. Гринь [14] виділяє окрему формацію наскельних дібров (*Querceta saxatilis*).

В ярах, вздовж струмків на території Дашівського, Крижопільського, Барського та Хмельницького лісництв відмічені фрагменти грабово-дубових жіночопаротевих лісів. Дуже рідко в лісах Дашівського, Крижопільського та Літинського лісництв описані грабово-дубові ліси жовтяницеві (*Carpineto-Querceta chrysospleniosa*), угруповання яких займають незначні площі вздовж лісових струмків. За умов подальшого

заболочування ґрунту з'являється торфовий шар і формуються вільшняки. Фрагменти подібних вільшняків відмічені нині в Буго-Деснянському заказнику на території нинішнього Вінницького р-ну.

У лісі «Монатове» Барського лісництва Ф. О. Гринь [13] в умовах зволоження, аналогічних ектопам грабово-дубових лісів жовтяницевих, описав рідкісні ценози за участю *Equisetum majus (Carpinetum impatientoso-equisetosum (majoris))*.

Узагальнення щодо поширення, ценотичного складу дубових лісів в Україні, у тому числі й на території центрального та східного Поділля зроблені Ю. Р. Шелягом-Сосонком [75].

При аналізі генофонду лісів України серед 113 рідкісних лісових синтаксонів найвищого національного созологічного рівня враховано також ті, що зустрічаються на Вінниччині [24]. Серед них ценози формації *Querceta (robosis) cornosa (maris)*, яка охоплює чотири асоціації: *Quercetum (robosis) cornoso (maris) — caricosum (brevicollis)*, *Q. cornoso (maris)-caricosum (montane)*, *Q. cornoso (maris)-caricosum (rhizinae)*, *Q. cornoso (maris)-galeobdolosum (lutei)* охороняються в заказнику Білянський ліс. На південний захід від Вінниці поширені ліси асоціації *Querceta (robosis) swidoso (sanguineae) caricosum (brevicollis)*, що трапляються тут на північно-східній межі поширення.

Необхідність охорони цих лісів, як і попередніх, обумовлена рідкісною асоційованістю домінантів деревного та чагарникового ярусів, фітоценотичні оптимуми яких не збігаються. Крім того дерен — характерний вид підліску кленово-дубових лісів південний районів Вінниччини, де представлені ценози асоціації *Acereto (campestris)-Querceta cornoso (maris)-galeobdolosum (lutei)*. В цих районах зрідка трапляються грабово-дубові ліси з реліктовим видом *Hedera helix (Carpineto (betuli)-Quercetum (robosis) hederosum (helicis))*.

У заказниках Гарячківська дача, Дашівський та пам'ятці природи «Гайдамацький яр» охороняються грабово-дубові ліси з весняною синузійкою *Scopolia carniolica (Carpineto (betuli)-Quercetum (robosis) scopoliosum (carniolicae))*.

У Дашівському заказнику охороняються ценози *Carpineto (betuli)-Fraxineto (exelsioris)-Quercetum*

(*robosis*) *alliosum* (*ursini*), *Tilieta* (*cordatae*)-*Fraxineto* (*exelsioris*)-*Quercetum* (*robosis*) *alliosum* (*ursini*), *Fraxineto* (*exelsioris*)-*Quercetum* (*robosis*) *alliosum* (*ursini*). Фітосоціологічна цінність перелічених асоціацій грабово-ясенево-дубових, липово-ясенево-дубових та ясенево-дубових лісів полягає в наявності у їх складі ранньовесняної синузії рідкісного ефемероїду *Allium ursinum*.

Крім лісових угруповань, в першому виданні Зеленої книги України [25] охарактеризовані також степові угруповання, характерні для Вінниччини.

Ценози формації *Amygdaleta nanae* зрідка трапляються на Вінниччині південніше Ямполя. Вони приурочені до добре дренованих змитих чорноземів, що підстилаються карбонатними пісками та лесами. Інші степові угруповання, фрагментарно поширені в регіоні — *Stipeta lessingiana*. У складі цих угруповань відмічені регіонально рідкісні види: *Linosyris villosa*, *Iris pumila*, *Carex supina*, *Anemone sylvestris*. Угруповання формації *Stipeta capillatae* більш розповсюджені в регіоні, ніж попередні. В південних регіонах Вінниччини представлені також фрагменти рідкісних для України реліктових степів формації *Cariceta humilis*.

В околицях м. Брацлава М. І. Котов [36] описав асоціацію двовидночерецево-типчачково-бородачеву, яка репрезентує на Вінниччині формацію *Botriochloaeta ischaemonis*. На відслоненнях кристалічних порід, зокрема гранітній жорстві Середнього Побужжя поширені угруповання чебрецю подільського (*Thymeta podolic*). Едифікатор угруповань чебрець подільський (*Thymus podolicus* Klok. et Shost.) — вузьколокальний подільський ендем [54].

В 30-і роки минулого століття було детально вивчено рослинний покрив найбільшої ділянки піщаної тераси Пд. Бугу, яка поширюється від гирла його лівої притоки Десни вгору за течією до Турбова та Старих Прилук — [44]. Виявлено ряд видів бореальної флори, які нині належать до регіонально рідкісних для Вінницької обл. В свіжому сугрудку в околицях с. Михайлівка було знайдено *Trollius europaeus*. І хоча ця територія включена до Буго-Деснянського заказника, пізніше вид тут не знаходили. *Gentiana pneumonanthe* була знайдена Є. М. Лавренком і Ф. Левіною в Турбівській

лісовій дачі. Невелику ділянку суборів цього лісового масиву (в кварталах 4, 5, 6) із купинно-осоковими болотами та *Calluna vulgaris* і *Nardus stricta* на піщаних ектопах Є. М. Лавренко та Ф. Левіна пропонували до охорони. Тирлич в цьому регіоні значно пізніше, в серпні 1987 р. збирав також О. О. Орлов. В околицях с. Сонки Вінницького р-ну гіпново-осокові болітця з *Menyanthes trifoliata* збереглися до нашого часу. Бореальні види евтрофних боліт, знайдені в 30-і роки в заплаві Десни в околицях Старих Прилук, — *Carex lasiocarpa*, *Comarum palustre*, *Pedicularis palustris*, *Lathyrus palustris* як регіонально рідкісні зареєстровані і сьогодні в північних районах Вінницької області.

Нажаль, ця територія досі не охоплена належною охороною, хоча бореальні комплекси достатньо добре збереглися. Сучасний стан рослинного покриву цієї території характеризується в роботі А. А. Куземко і Ю. А. Вашеняк [38].

Територія Вінниччини частково була охоплена флористичними дослідженнями Б. В. Заверухи [22], насамперед це стосується виділених ним у складі Люблінсько-Волино-Подільської флористичної підпровінції Східноподільського та Могилівського районів.

В огляді ендемів і субендемів флори Волино-Поділля згадується *Spiraea pikoviensis* Bess., *locus classicus* якої знаходиться на Вінниччині. Однак описаний В. Бессером зі степових схилів в околицях с. Пиківська Слобідка Хмельницького р-ну вид нині там вже не знайдений. Б. В. Заверуха наводить сучасні місцезнаходження виду поза межами Вінниччини, у східній частині Гологоро-Кременецького краю (гори Божа, Страхова, Свята).

На території Вінниччини вже близько 80 років проводяться бріологічні дослідження. Вивчення сфагнових мохів регіону було започатковане Д. К. Зеровим [26, 27], а згодом продовжене В. М. Вірченком [8–10]. В цілому для регіону наводиться більше десятка видів роду *Sphagnum*, які поширені на болітцях-блюдцях борових терас Південного Бугу, Десни, Згару в межах Калинівського, Липовецького, Вінницького та Літинського районів. Зокрема для Медвідської лісової дачі, яка приурочена до другої тераси Південного Бугу в околицях м. Калинівки, характерно найбільше видів (*Sphagnum palustre* L., *S. fimbriatum*

Wils., рідкісний для Лісостепу *S. platyphyllum* Warnst тощо). Цікавою є знахідка виду верхових боліт — *Sphagnum magellanicum* Brid., який на Вінниччині входить до складу асоціації *Phragmites australis-Carex lasiocarpa-Sphagnum fallax* в умовах збідненого мінерального живлення на купинах і пристовбурних підвищеннях.

В подальшому дані флористичних і біологічних досліджень, доповнені вивченням висотної диференціації ландшафтів, дозволили вінницьким географам виокремити Подільські Полісся [17]. Район Побужжя між селами Коло-Михайлівкою — Сосонкою — Медвідкою та вгору за течією до с. Іванова, а по Десенці (Десні) від с. Сиваківці до смт. Трубова отримав назву Прибузьке й Десенське Полісся. Широко заболочені заплави Пд. Бугу та Десенки у минулому були зайняті вільшняками, а піщані тераси з невеликими озерами та болотами — сосновими борами. Насаджені на місці вирубаних пралісів діброви суховершинять, набувають розрідженого паркового вигляду, натомість корінні породи — сосна, береза, вільха ростуть добре. Г. І. Денисик виділяє також Присобське Полісся, що простягається вздовж лівого берега р. Соб вузькою смугою та переважно вкриті штучними насадженнями сосни звичайної з домішкою берези.

На території Вінницької обл. було осушено 16,6 % площ всіх боліт, насамперед долинні торф'яники, які займали обширні площі, зокрема Згарське болото. Балочні та долинно-балочні торф'яники як невеликі за площею осушувались менше. Були осушені незначні за протяжністю, однак цікаві за флористичним складом, болота на борових терасах річок в басейні Пд. Бугу, зокрема Десни. В результаті серед боліт Лісостепу, які пропонувались до охорони на початку 90-х років минулого століття болота Вінниччини відсутні [28].

Згарське болото, площею 2800 га, до осушення було коротко охарактеризоване Д. К. Зеровим [26]. По цьому долинному болоту, як і по Деснянському, площею 1250 га, талі води Дніпровського льодовика стікали в Південний Буг. Нині Згарське болото включено до Реєстру Рамсарських угідь.

До долинних боліт А. І. Кузьмичов [40] відносить ще кілька невеликих боліт лісової

південно-західної частини Вінницької обл. — Сільницьке (750 га), Безіменське (330 га), Кільцівське (230 га), Цківське (300 га) в долині алювіально недіяльної р. Сільниці та заболочену у верхній та середній частині долину р. Тростянця.

Лісові вільхові болота з типовим для таких угруповань видовим складом відмічені біля сіл Комунарівки, Багринівців, Ганнополя. На долинному Тростянецькому болоті біля с. Капустяни на місці вирубаного вільшняка поширились угруповання верби попелястої (*Saliceta cinerea*), що представляють чагарникові болота. Найпоширенішими трав'яними болотами Вінниччини А. І. Кузьмичов вважає очеретяні (*Phragmiteta*), описані зокрема для Сільницького болота. Автор досліджував також стратиграфію та історію розвитку окремих боліт регіону, зокрема унікального викопного Войтовцівського торф'яника біля с. Жданівка Хмільницького р-ну, де глибина покладів за участю бобівнико-гіпново-очеретяного торфу сягає 10 м [42]. Згодом було проведено аналіз дослідження рослинного покриву боліт регіону [20].

Рослинний покрив водойм долини Південного Бугу в межах Вінницької обл. вивчали Н. Н. Вакуленко [7], Д. В. Дубина [19], С. М. Ємельянова [21]

Якщо в першому випадку було враховано лише видовий склад флори, то у 90-і роки минулого століття встановлено також переважаючі та рідкісні рослинні угруповання. На ділянках із оторфованими донними відкладами поширені ценози *Phragmites australis*, *Typha latifolia*, на ділянках із піщаними малозамуленими — *Glyceria maxima*. Серед водної рослинності досить поширеними автор вважає ценози *Nuphar lutea* і *Nymphaea alba*. Рідкісними ценозами для долини Пд. Бугу в межах Вінницької обл. є угруповання *Nymphaea candida*, найпівденніше з місцезнаходжень якої описане біля с. Лаврівка Вінницького р-ну, та *Trapa natans*, фрагменти ценозів якого зареєстровані поблизу м. Вінниця. На період досліджень Д. В. Дубини флора та рослинність водойм частково охоронялися лише на території двох заказників — Коростовецького ландшафтного та загальнозоологічного Буго-Деснянського.

Понад п'ятнадцять років вивченням рослинного покриву водойм і заболочених територій

басейну Пд. Бугу, зокрема в межах Вінницької обл. займалася Г. А. Чорна [65–74]. Нею встановлено, що найбільш поширеними в регіоні є близько 20 видів гелофітів, які формують угруповання на мілководдях природних і штучних водойм, в ряді випадків викликаючи заболочення останніх. Серед еугідатофітів із високою постійністю трапляння *Ceratophyllum demersum*, *Potamogeton crispus*, *Myriophyllum verticillatum*, які набули масового поширення в зв'язку з антропогенною евтрофікацією водойм. В той же час на Середньому Побужжі виявлено ряд нових локалітетів рідкісних видів гідрофільної флори, зокрема *Trapa natans* L. s. l., *Carex paniculata*, індикатора чистих проточних водойм — *Fontinalis antipyretica*, що належить до водяних гіпнових мохів [69, 71].

Однак, долину Південного Бугу, насамперед в межах м. Вінниці, не обминула одна із сучасних загроз фіторізноманіттю — проблема фітоінвазій. Серед неаборигенних видів, які виявляють в регіоні тенденцію до поширення в природних і напівприродних екотопах — *Echinocystis lobata* (Michx.) Torr. et Gray, *Impatiens glandulifera* Royle, *Solidago canadensis* L., *Heracleum mantegazzianum* Sommier et Levier [70].

Остання чверть ХХ ст. ознаменувалась тим, що рослинний покрив Вінниччини, як і інших регіонів України, перетворився на трансформований під впливом антропогенного навантаження комплекс [49–51]. Майже 60% лісів становлять лісові культури на еродованих землях. Розвивається пасквальна дигресія рослинності та дигресія під впливом рекреації. Фрагменти степів Побужжя представлені переважно похідними угрупованнями *Festuceta valesiacaе*, а в Придністров'ї — *Botriochloeta ischaemi* і лише зрідка корінними ценозами *Cariceta humilis* та *Stipeta capillatae*. У зв'язку з будівництвом водосховищ збільшуються площі водної та прибережно-водної рослинності, однак спрощеного флористичного та ценотичного складу, як і в інших типах рослинності. Проведений О. О. Орловим [51] аналіз стану рослинного світу регіону показав недостатню представленість в об'єктах природно-заповідного фонду області степових ценозів, відсутність охоронюваних болотних і водних угруповань. Грабово-дубові та дубові ліси хоча і охороняються,

але в заповідних об'єктах невисокого рангу. Автор наводить для області в складі Центрального Поділля 124 види рідкісних рослин, 54 з яких занесені до Червоних книг союзного та республіканського на той час рангів. Більше половини цих видів не були забезпечені належною охороною, тому постало питання про оптимізацію природно-заповідних територій регіону.

В різний час на Вінниччині проводилося фрагментарне вивчення окремих рідкісних видів [5, 6, 18, 45, 53, 58]. Розпочате вивчення лісової рослинності з описом синтаксонів за методом Браун-Бланке [48], здійснено класифікацію рослинності на території так званого Подільського рефугіуму бореальної флори [38], а також лучної рослинності заплави Південного Бугу в межах області [37] за цим же методом.

Однак, передумовою фундаментальних регіональних флористичних і геоботанічних досліджень є проведення експедицій. Свого часу — в 30-і роки минулого століття флора Вінниччини неодноразово була об'єктом експедиційного вивчення. Завдяки гербарним зборам Ф. Левіної, М. І. Котова та інших науковців Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного відомі давні локалітети раритетних видів регіону. В 90-і роки в зв'язку з роботами по оптимізації природно-заповідного фонду області відбулися неодноразові візди ботаніків Т. Л. Андрієнко, О. О. Орлова, О. Г. Яворської в південні райони [2, 16].

На початку нового, ХХІ ст., експедиційна діяльність у регіоні пожвавилась. Наслідком чого стало оновлення Реєстру природно-заповідного фонду Вінницької області [60] та публікацій стосовно особливостей рослинного покриву заповідних об'єктів [23, 47, 63] та необхідності розширення мережі ПЗФ [39].

Ботаніки працювали в складі комплексної експедиції 2006 р. по розробці та створенню Південно-Бузького меридіонального екологічного коридору [57]. У 2010 р. за участю одного з авторів організовано міжнародну наукову експедицію за участю науковців з восьми країн (Німеччина, Австрія, Болгарія, Румунія, Молдова, Туреччина, Іран, Україна) по вивченню степової та петрофітної рослинності басейнів Південного Бугу та Дністра в межах Вінницької області [76].

Крім власне ботанічних, в регіоні регулярно проводяться лісотаксаційні дослідження [46].

Однак, занепокоєння викликає той факт, що в структуру дібров Вінниччини вводяться нехарактерні для них породи: бархат амурський, дуб червоний, горіх чорний тощо [30].

Висновки

Таким чином, вивчення рослинного покриву Вінниччини має досить довгу історію, дозволило накопичити потужний науковий наробок. Однак зміни, зумовлені нераціональним господарюванням, викликають трансформацію природних екосистем, що обумовлює необхідність з'ясування сучасного стану рослинного покриву. Місцезростання багатьох рідкісних видів рослин на території області потребують перевірки та моніторингу стану популяцій. Недостатньо вивченою залишається лучна, степова, петрофітна рослинність. Актуальним завданням є також інвентаризація фіторізноманіття на ценотичному та екосистемному рівнях із застосуванням сучасних європейських підходів — еколого-флористична класифікація рослинності, класифікація біотопів EUNIS. Не втрачає актуальності і виявлення найбільш цінних із ботанічної точки зору територій та розробка ефективних методів їх охорони і менеджменту.

Перелік посилань

1. *Авраменко Г. А.* Природа і природні багатства Вінниччини: Бібліографічний покажчик літератури / Г. А. Авраменко, М. С. Кержнер, О. Г. Яворська — Вінниця, 1983.
2. *Андрієнко Т. Л.* Рекомендації по виділенню нових лесных охранных объектов в Винницкой области / Т. Л. Андрієнко, А. А. Орлов, Е. Г. Яворская // Рекомендації по совершенствованию ведения хозяйства в лесах государственного значения и на землях колхозов и совхозов Подолии. — Вінниця, 1990. — С. 105–120.
3. *Балковський Б. Є.* Матеріали до флори Поділля / Б. Є. Балковський // Журн. Ін-ту ботаніки АН УРСР. — 1939. — № 23. — С. 65–80.
4. *Білозір М.* Рослинність Мало-Кугищанського лісу Вінницької округи / М. Білозір // Труды с/г ботаніки. — Харків, 1927. — Т. 1., вип. 1. — С. 152–164.
5. *Бутило М. Д.* До екології, біології та поширення *Allium ursinum* L. на Побужжі / М. Д. Бутило // Екологія: наука, освіта, природоохоронна діяльність: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. — К.: Наук. світ, 2007. — С. 10–11.
6. *Бутило М. Д.* Рідкісні і такі, що потребують охорони лікарські рослини Південно-Західного Лісостепу України / М. Д. Бутило // Природа Центрального Лівобережжя Південного Бугу. — Умань, 1993. — С. 21–34.
7. *Вакуленко Н. Н.* До списку вищих водяних рослин Вінницької округи / Н. Н. Вакуленко // Журн. біо-зоол. циклу УАН. — 1933. — № 2 (6). — С. 3–7.
8. *Вірченко В. М.* Сфагнові мохи Правобережного Лісостепу УРСР / В. М. Вірченко // Укр. ботан. журн. — 1985. — Т. 42, № 2. — С. 92–93.
9. *Вірченко В. М.* Цікавий осередок бореальної флори на Поділлі / В. М. Вірченко // Четверті Каришинські читання. Всеукр. міжвуз. науково-методична конференція з проблем природознавчих наук. Зб. статей. Ч. 1. — Полтава, 1997. — С. 51–53.
10. *Вірченко В. М.* Мохоподібні деяких заповідних об'єктів низького рангу Лісостепу України // В. М. Вірченко, С. В. Гапон // Матеріали читань, присвячених 100-річчю з дня народження Ю. Д. Клеопова «Ю. Д. Клеопов та сучасна ботанічна наука». — К., 2002. — С. 159–163.
11. *Высоцкий Г. Н.* О дубравах Европейской России и их областях / Г. Н. Высоцкий // Лесной журн. — 1913. — № 1–2.
12. *Горохова З. Н.* Ліси лівобережного Придністров'я центральної частини Поділля та шляхи підвищення їх продуктивності / З. Н. Горохова, Ю. Р. Шеляг-Сосонко // Матеріали наукової конференції по вивченню та використанню продуктивних сил Поділля. — Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1967.
13. *Гринь Ф. О.* Дубові та широколистяно-дубові ліси / Ф. О. Гринь // Рослинність УРСР. Ліси УРСР. — Київ: Наук. думка, 1971. — С. 194–328.
14. *Гринь Ф. О.* Лісова рослинність Немирівського району / Ф. О. Гринь // Журн. Ін-ту бот. АН УРСР. — 1936, 8 (16). — С. 75–114.
15. *Гринь Ф. О.*, Матеріали до флори Східного Поділля / Ф. О. Гринь, В. Н. Михайличенко // Вісн. Київ. ботан. саду. — 1933. — Вып. 16. — С. 45–50.
16. *Гудзевич А. В.* Науково-пошукові роботи по забезпеченню підготовки матеріалів щодо створення Чечельницького національного парку / А. В. Гудзевич // Звіт по господарській темі № 4/17. — Вінниця, 1998. — 54 с.
17. *Денисик Г. І.* Лісостепові Полісся / Г. І. Денисик, О. П. Чиж // Укр. географ. журн. — 2002. — № 3 — С. 26–29.
18. *Добровольська О. П.* Сучасний стан рослинного покриву заказника

- «Буго-Деснянський» / О. П. Добровольська // Актуальні проблеми ботаніки та екології. Вип. 9. Матеріали конф. молодих вчених-ботаніків (Канів, 7–10 вересня 2004 р.). — С. 46–47.
19. Дубина Д. В. Рослинність водойм долини р. Південний Буг, її флористичні особливості та охорона / Д. В. Дубина // Укр. ботан. журн. — 1986. — Т. 43, № 6. — С. 64–69.
 20. Ємельянова С. М. Напрямки досліджень болотної рослинності верхньої та середньої течії долини р. Південний Буг / С. М. Ємельянова // Актуальні проблеми ботаніки та екології. Матеріали міжнарод. конф. молодих учених-ботаніків (17–20 вересня 2007 р., м. Київ). — К.: Фітосоціоцентр, 2007. — С. 92–93.
 21. Ємельянова С. М. Порівняльно-структурний аналіз вищої водної флори долини верхньої та середньої течії р. Південний Буг / С. М. Ємельянова // Чорноморський ботанічний журнал. — 2009. — т. 5, № 3. — С. 376–383.
 22. Заверуха Б. В. Флора Волино-Подолли и ее генезис / Борис Володимирович Заверуха. — Киев: Наук. думка, 1985. — 192 с.
 23. Заповідні об'єкти Вінниччини / [під заг. ред. О. Г. Яворської]. — Вінниця: Велес, 2005. — 104 с.
 24. Зелена книга України. Ліси / [за ред. Ю. Р. Шеляга-Сосонка]. — К.: Наук. думка, 2002. — 256 с.
 25. Зеленая книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / [под общ. ред. Ю. Р. Шеляга-Сосонка]. — Киев: Наук. думка, 1987. — 216 с.
 26. Зеров Д. К. Торфові мохи України / Дмитро Костянтинович Зеров — Київ, 1928. — 70 с.
 27. Зеров Д. К. Флора печіночних і сфагнових мохів України / Дмитро Костянтинович Зеров. — К.: Наук. думка, 1964. — 356 с.
 28. Изменение растительности и флоры болот УССР под влиянием мелиорации / [Л. С. Балашев, Т. Л. Андриенко, А. И. Кузьмичев, И. М. Григора]. — Киев: Наук. думка, 1982. — 292 с.
 29. Канський В. С. Корабельні ліси Поділля / В. С. Канський // Історична географія: початок ХХІ сторіччя. Зб. наук. праць. — Вінниця: Теза, 2007. — С. 205–208.
 30. Канський В. С. Нагірні діброви Поділля: відновлення та охорона / В. С. Канський // Екологія: наука, освіта, природоохоронна діяльність. Матер. міжнар. наук.-практ. конф. — К.: Наук. світ, 2007. — С. 26.
 31. Клеопов Ю. Д. Анализ флоры широколиственных лесов Европейской части СССР / Юрий Дмитриевич Клеопов. — Киев: Наук. думка, 1990. — 352 с.
 32. Клеопов Ю. Д. Про геоморфологічні мотиви розвитку рослинного вкриття УРСР / Ю. Д. Клеопов // Журн. Ін-ту ботаніки ВУАН. — 1935. — 5.
 33. Клеопов Ю. Д. Про умови росту та історію *Еиопутис папа* М. В. в Понтійській області / Ю. Д. Клеопов, Ф. О. Гринь // Вісн. Київськ. бот. саду. — 1933. — 16.
 34. Кожевников П. П. Типи лісу та лісові асоціації Поділля / П. П. Кожевников // Сер. наук. вид. ВНДІ ліс. госп-ва та агролісомел. — Харків. — 1931. — Вип. 10.
 35. Кокус В. В. Природоохоронна діяльність кабінету вивчення Поділля в 20-х роках ХХ століття / В. В. Кокус // Екологія: наука, освіта, природоохоронна діяльність. Матер. міжнар. наук.-практ. конф. — К.: Наук. світ, 2007. — С. 135–136.
 36. Котов М. І. Геоботанічний нарис південної частини Вінницької області / М. І. Котов // Ботан. журн. АН УССР. — 1940. — 1, 2.
 37. Куземко А. А. Лучна рослинність долини середньої течії Південного Бугу та його приток / А. А. Куземко // Наукові записки НАУКМА. Біологія та екологія. — 2011. — Т. 119. — С. 59–69.
 38. Куземко А. А. Подільський рефугіум бореальної флори: сучасний стан рослинного покриву та завдання охорони / А. А. Куземко, Ю. А. Вашеньяк // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — Т. 2., вип. 2. — Чернівці: Чернівецький національний університет, 2010. — С. 73–77.
 39. Куземко А. А. Ключові території національного рівня на території Вінницької області та їх значення для оптимізації мережі природно-заповідного фонду / А. А. Куземко, О. Г. Яворська, Є. І. Ворона, Г. А. Чорна, М. М. Федорончук // Заповідна справа в Україні. — 2010. — т. 16, вип. 1. — С. 88–93.
 40. Кузьмичов А. І. Геоморфологічні типи і рослинність боліт торфово-болотного району Правобережного Лісостепу / А. І. Кузьмичов // Укр. ботан. журн. — 1973. — 30, № 5. — С. 591–596.
 41. Кузьмичов А. І. Стратиграфія та еволюція боліт торфово-болотного району Правобережного Лісостепу / А. І. Кузьмичов // Укр. ботан. журн. — 1974. — Т. 31, № 5. — С. 594–599.
 42. Кузьмичов А. І. Стратиграфія та історія розвитку Войтовцівського болота

- на Вінниччині / А. І. Кузьмичов, Т. Л. Андрієнко // Укр. ботан. журн. — 1975. — Т. 32, № 6. — С. 774–778.
43. Лавренко Е. М. О генезисе сфагновых болот в пределах степной зоны в бассейнах рр. Буга. Днепра и Дона / Е. М. Лавренко // Сов. ботаника. — 1936, № 3. — С. 24–42.
 44. Лавренко Е. М., Левіна Ф. Я. Острівне находище бореальної рослинності в околицях Вінниці / Е. М. Лавренко, Ф. Я. Левіна // Вісник Київського бот. саду. 1934. — Вип. 17. — С. 87–98.
 45. Литвиненко А. Ю. Рідкісні та перебуваючі під загрозою зникнення види рослин і тварин Вінниччини / А. Ю. Литвиненко. — Вінниця, 2003. — 102 с.
 46. Ляшук Г. Л. Ліси Вінниччини / Григорій Левкович Ляшук — Вінниця: Вега, 2006. — 496 с.
 47. Нариси з історії Чечельника. З найдавніших часів до наших днів / С. Т. Вовк, С. В. Таранець, В. А. Косаківський — Вінниця, 2000. — 214 с.
 48. Онищенко В. А. Лісова рослинність урочища Журавлівська дача (Тульчинський район Вінницької області) / В. А. Онищенко, О. В. Лукаш // Наук. вісник Чернів. ун-ту. — 2004. — № 1. — С. 222–230.
 49. Орлов О. О. Антропогенні зміни лісової рослинності Центрального Поділля / О. О. Орлов // Укр. ботан. журн. — 1984. — Т. 41, № 5. — С. 16–21.
 50. Орлов О. О. Степова рослинність центрального Поділля та її антропогенні зміни / О. О. Орлов // Укр. ботан. журн. — 1984. — Т. 41, № 6. — С. 7–12.
 51. Орлов О. О. Загальні тенденції антропогенних змін та охорони рослинності Центрального Поділля / О. О. Орлов // Укр. ботан. журн. — 1986. — Т. 43, № 4. — С. 44–46.
 52. Осичнюк В. В. Геоботанічне районування Середнього Побужжя / В. В. Осичнюк // Науковий щорічник Київського ун-ту за 1957 р. Біол. факт-т. К.: Вид-во Київ. ун-ту. — 1958. — С. 433–434.
 53. Осичнюк В. В. Реліктові елементи флори Середнього Побужжя / В. В. Осичнюк // Вісник Київ. ун-ту. Сер. біол. — 1958. — Вип. 2, № 1. — С. 37–42.
 54. Осичнюк В. В. Рослинність відслонень кристалічних порід / В. В. Осичнюк // Рослинність УРСР. Степи, кам'яністі відслонення, піски. — К.: Наук. думка, 1973. — С. 373–403.
 55. Осичнюк В. В. Флора и растительность Среднего Побужья. Автореф. дис... канд. биол. наук. — Киев, 1961. — 14 с.
 56. Пачоский И. К. Основные черты развития флоры Юго-Западной России / Иосиф Конрадович Пачоский — Херсон, 1910. — 430 с.
 57. Південно-Бузький меридіональний екологічний коридор: стислий огляд біорізноманіття та найцінніші території / Під заг. ред. В. Костюшина. — Київ, 2007. — 92 с.
 58. Погребняк П. С. Нове природне місцезнаходження клокички (*Staphylea pinnata* L.) в басейні Південного Бугу / П. С. Погребняк // Доповіді АН УРСР. — 1951. — № 2. — С. 93–94.
 59. Погребняк П. С. Лісорослинні умови Поділля / П. С. Погребняк. — Сер. наук. вид. ВНДІ ліс. госп-ва та агро мелісомел. — Харків, 1931. — Вип. 10. — С. 2–131.
 60. Реєстр природно-заповідного фонду Вінницької області. — Вінниця, 2005. — 52 с.
 61. Савостіянов О. О. Дика рослинність Поділля. Схематичний нарис / О. О. Савостіянов. — Вінниця, 1925. — 73 с.
 62. Савостіянов О. О. Ботанічні екскурсії в околицях Вінниці / О. О. Савостіянов — Вінниця, 1933. — 90 с.
 63. Федорончук М. Види, занесені до Червоних списків, як індикатори виділення природних ядер екомережі України / М. Федорончук, А. Куземко, І. Ковтун [та ін.] // Жива Україна. — 2005. — № 15–16. — С. 5.
 64. Червона книга України. Рослинний світ / [за ред. Я. П. Дідуха]. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — 900 с.
 65. Черная Г. А. Редкие ценозы высшей водной растительности р. Згар (бассейн р. Южный Буг) / Г. А. Черная, Е. С. Гребенюк // Тез. докл. 4-ой всероссийской конф. по водным растениям. — Борок, 1995. — С. 78–80.
 66. Чорна Г. А. Рідкісні ценози вищої водної рослинності Середнього Побужжя, їх охорона та необхідність подальшого поглибленого вивчення / Г. А. Чорна // Роль охоронюваних територій у збереженні біорізноманіття: Матеріали наукової конференції, присвяченої 75-річчю Канівського природного заповідника. — Канів, 1998. — С. 119–120.
 67. Чорна Г. А. Сучасний стан гідрофільного рослинного покриву Правобережного Лісостепу в аспекті його охорони / Г. А. Чорна // Наук. записки еколог. лабораторії УДПУ. — Вип. 6. — К.: Міленіум, 2003. — С. 104–111.

68. Чорна Г.А. Нові знахідки *Carex hordeistichos* Vill. та *Carex paniculata* L. (*Cyperaceae*) в Правобережному Лісостепу України / Г.А. Чорна // Укр. ботан. журн. — 2004. — Т. 61, № 1. — С. 62–69.
69. Чорна Г.А. Флора водойм і боліт Лісостепу України. Судинні рослини / Г.А. Чорна. — К.: Фітосоціоцентр, 2006. — 184 с.
70. Чорна Г.А. Інвазія квітково-декоративних інтродуцентів в долини річок Лісостепу України / Г.А. Чорна // Біолог. вісник. — Харків, 2006. — Т. 10, № 2. — С. 49–51.
71. Чорна Г.А. Водна рослинність Лісостепу України: співвідношення типових і рідкісних синтаксонів / Г.А. Чорна // Наук. записки Терноп. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Сер. Біол. — 2007. — № 2 (32). — С. 145–150.
72. Чорна Г.А. Типові та рідкісні ценози водойм басейну Південного Бугу / Г.А. Чорна, Л.Й. Паламарчук // Мат-ли 10-го з'їзду УБТ. — Київ-Полтава, 1997. — С. 274–275.
73. Чорна Г.А. Прибережно-водяна флора та рослинність Середнього Побужжя / Г.А. Чорна, К.Л. Панкоша, О.С. Гребенюк // Природа Центрального Лівобережжя Південного Бугу. — Умань, 1993. — С. 8–20.
74. Чорна Г.А. Охорона фіторізноманіття водойм Гайсинського району Вінницької області / Г.А. Чорна, Т.Я. Сидорчук, О.С. Чорнобильська, М.В. Грисяк // Теоретичні та прикладні аспекти інтродукції рослин і зеленого будівництва: матеріали III Міжнародної наук. конф. молодих дослідників (26–29 травня 2003 р.). — Біла Церква, 2003. — С. 77–79.
75. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Ліси формації дуба звичайного на території України та їх еволюція / Юрій Романович Шеляг-Сосонко. — К.: Наук. думка, 1974. — 239 с.
76. Dengler J., Kuzemko A., Yavorska O. Impressions from the EDGG Research Expedition 2010 to Central Podilia (Ukraine) / J. Dengler, A. Kuzemko, O. Yavorska // Bulletin Eur. Dry Grassl. Group. — #8 (September 2010). — P. 15–16.

ИСТОРИЯ ИЗУЧЕНИЯ РАСТИТЕЛЬНОГО ПОКРОВА ВИННИЧЧИНЫ

Чорна Г.А.¹, Куземко А.А.²

¹Уманський держаний педагогічний університет ім. Павла Тичини

²Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України

Осуществлен ретроспективный анализ истории изучения флоры и растительности Винницкой области с XIX века до наших дней. Выделены основные этапы и направления исследований, намечены дальнейшие задачи по изучению фиторазнообразия области.

HISTORY OF THE VINNYCHYNA PLANT COVER STUDY

Chorna G. A.¹, Kuzemko A. A.²

¹Pavlo Tychyna Uman' State Pedagogical University

²National Dendrological Park "Sofiyvka" of the NAS of Ukraine

The retrospective analysis of the history of flora and vegetation study in Vinnitsa region from 19th century to present time has been carried out. The main stages and directions of the plant cover investigations have been determined, the further objectives of the region's phytodiversity investigations have been outlined.